

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

-

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

-

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Toimenpiteistä, joilla torjutaan terveyshaittoja hellejakson aikana, puuttuu toimijoiden omavalvonta. Esim. terveydensuojelulain 2 § edellyttää, että elinympäristöön vaikuttavan toiminnan harjoittajan on tunnistettava toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit ja seurattava niihin vaikuttavia tekijöitä (omavalvonta). Toimintaa on harjoitettava siten, että terveyshaittojen syntyminen mahdollisuuksien mukaan estyy. Em. vaatimus koskee kaikkea toimintaa, mutta erityisesti TsL:n nojalla ilmoitusvelvollisia huoneistoja kuten päiväkodit, tehostettu palveluasuminen ja sosiaalialan laitokset. Em. kohteissa hellehaittoihin liittyvä omavalvonta tarkoittaa sisälämpötilojen seurantaa sekä korjaavien toimenpiteiden suunnittelua, mikäli omavalvonnan toimenpiderajat ylittyvät. Riskiryhmille tarkoitetuissa huoneistoissa tulee ottaa huomioon asiakkaiden erityistarpeet. Toimenpiderajoina ei siten voida käyttää terveydensuojelulain nojalla annettuja terveyshaitan arvioimiseen tarkoitettuja toimenpiderajoja, joiden asettamisessa ei ole otettu huomioon herkimpiä väestöryhmiä.

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Kappaleessa kerrotaan, että hellehaitat eivät lukeudu kansallisen tason uhkamalleihin ja häiriötilanteisiin jne.

Mielipide: Häiriötilanteella tarkoitetaan sisäisen turvallisuuden sanaston mukaan uhkaa tai tapahtumaa, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää

yhteistyötä ja viestintää. Helteeseen liittyvä häiriötilanne kehittyy varsin hitaasti ja siihen vaikuttaa erittäin paljon se, miten herkimmille väestöryhmille tarkoitetuista tiloista vastaavat ovat omavalvonnassaan varautuneet ehkäisemään haittoja sekä se, millä tasolla väestön omatoiminen varautuminen on. Häiriötilanteeksi tilanne eskaloituu silloin, kun yhteiskunnan on evakuoitava herkempiin väestöryhmiin kuuluvia asukkaita esim. laitoshoidossa tai kotihoidon varassa olevia vanhuksia kohtuuttoman kuumista asuintilaoista. Tätä ennen on tietysti pyrittävä vaikuttamaan tilanteeseen esim. opastamalla huolehtimaan asuntojen passiivisesta suojaamisesta kuumuudelta, tunnistamalla riskiasunnot ja opastamalla hankkimaan erityisesti riskiasuntoihin jäähdytyslaitteita. Kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa tulisikin erottaa ennaltaehkäisevät toimet ja omavalvonta sekä häiriötilanteeseen varautuminen selkeästi toisistaan.

Perusteluja kesien lämpenemiseen sopeutumiseen: Monet kunnat tekevät jo nyt pitkäjänteistä työtä ilmastomuutokseen sopeutumiseksi alueiden suunnittelussa. Porvoossa myös ympäristöterveydenhuolto valvoo ympäristöohjelman tavoitteiden mukaisesti myös sosiaalialan laitosten, tehostetun palveluasumisen ja päiväkotien omavalvontasuunnitelmien riittävyttä sekä niiden suunnittelemien korjaavien toimenpiteiden riittävyttä.

Ehdotetaan alue- ja paikallistason koordinoitua tähän tarkoitukseen nimetyn toimielimen tai yhteistyöryhmän avulla sekä sitä, että laaditaan hellehaittojen ehkäisyä koskeva toimintasuunnitelma.

Mielipide: Koordinoitiryhmä on tarpeen helteeseen liittyvän häiriötilanteen ja (evakuointien ym.) hoitamiseksi, mutta omavalvonta ja siihen liittyvä viranomaisvalvonta eivät edellytä koordinaatioryhmää. Hyvinvointialueilla toimintaa rahoittavan valtion tulee kuitenkin ottaa rahoituksessa huomioon herkimmille väestöryhmille (vanhukset, sairaat ja pikkulapset) tarkoitettujen oleskelutilojen lämpötilojen hallinnan vuoksi tarpeelliset investoinnit.

Mielipide: Kuntien ja hyvinvointialueiden hallinnollista taakkaa ei tulisi kevein perustein lisätä toimintasuunnitelmavaatimuksilla tms. Lämpeneviin kesiiin sopeutumisen kehittämiseksi olisi hyvä sen sijaan laatia eri toimijoille laatukriteerit. Kuntien ja hyvinvointialueen on tehtävä jo nyt yhteistyötä häiriötilanteisiin varautumiseksi ja tällekin yhteistyölle voisi asettaa sisällöllisiä vaatimuksia toiminnan yhteensovittamiseksi eri häiriötilanteiden hoidossa.

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Uuden järjestelmän tarve tulisi perustella, hellejaksot ovat kuitenkin jokaisen havaittavissa. Riittäisikö varoitus pitkästä hellejaksosta liittämällä nykyisellä tavalla ilmatieteenlaitoksen säävaroitussjärjestelmän kautta, joka kuitenkin saavuttaa kansalaiset ja kaikki helteisiin liittyvissä häiriöissä toimivat tahot? LUOVA-varoitussjärjestelmä on tällä hetkellä ilmeisesti vain poliisi- ja pelastusviranomaisten käytössä - ei ainakaan YTH:ssa ilmeisesti.

6 Viestintä

Tekstissä ihmetellään sitä, että hyvinvointialueilla ja kunnissa ei ole vakiintunutta käytäntöä julkiselle helteisiin liittyvälle viestinnälle. Mielipide: Tämä varmaan johtuu siitä, että kunnat eivät ole tunnistanee vastuuta, joihin liittyvää viestintää niille olisi luontevaa tehdä.

Ympäristöterveydenhuolto on tukeutunut valtionviranomaisten viestintään terveydensuojelulain 51 ja 52 §:n toimivaltajaottelun perusteella: jos terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle, tarvittavat määräykset terveyshaitan poistamiseksi tai ehkäisemiseksi antaa lupa- ja valvontavirasto. Tämä on varmaan hyvä jako.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Jatkossa tulisi selkeyttää, miten sosiaali- ja terveydenhuollon sisätilojen lämpötilojen käytännön valvonta jakautuu hyvinvointialueen ja kunnallisen terveydensuojeluviranomaisen kesken. Mielipide: Pitäisi olla päivänselvä asia. Hyvinvointialueella on vastuullaan itse tunnistaa toimintaansa liittyvät terveysvaarat ja huolehtia omavalvonnallaan, haittojen ennaltaehkäisystä (TsL 2 §). Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säännöllisesti TsL:n nojalla ilmoitusvelvollisia oleskeluhuoneistoja mm. sisälämpötiloja ja hellehaittojen torjumiseen liittyvää omavalvontaa ja muita oleskelutiloja mahdollisten terveyshaittaepäilyjen perusteella. Kunnan terveydensuojeluviranomaisella ei ole voimavaroja toteuttaa hyvinvointialueiden tai yksityisten palveluntarjoajien tilojen käytännön valvontaa, vaan valvonta on väistämättä pistokokeenomaista ja painottuu omavalvonnan valvontaan. Tässä on lisäksi huomattava, että omavalvonnan toimenpiderajat esim. sisälämpötilojen osalta tulee sovittaa asiakasryhmän erityistarpeisiin, eivätkä ne voi pohjautua terveydensuojelulain nojalla säädettyihin yleisiin terveyshaittaa kuvastaviin toimenpiderajoihin.

Helteen vaikutukset tulee huomioida soten omavalvontasuunnitelmissa: Olisi hyvä laatia malli omavalvontaan sekä eri asiakasryhmille sopivat sisätilojen lämpötilan toimenpiderajat (eivät voi olla terveyshaitan raja, otettava huomioon herkkien asiakasryhmien erityistarpeet). Ohjeessa tulisi myös esittää toimenpiteitä, joihin sote-yksikön on varauduttava saadakseen sisälämpötilan asiakkaitensa terveyden kannalta sopivaksi. Ohjeessa on selkeästi erotettava omavalvontatoimenpiteet sekä häiriötilanteeseen liittyvät toimenpiteet.

Viilentymiskeskukset: Nyt käytännössä elintarvikemyymälät. Tällaisia tiloja ei ole.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Laajemmassa mittakaavassa tulisi kiinnittää huomio kasvillisuuden, vettä läpäisevien pintojen ja vesialueiden määrään lämpötilaa tasaavina elementteinä. Luontaisia varjonpaikkoja esim. päiväkotien, koulujen ja ikäihmisten asuntojen lähellä tulee säilyttää tai rakentaa, sillä ne auttavat löytämään maastoa, jossa ulkoilla, myös hellepäivinä. Olemassa olevien puiden säilyttäminen on tärkeää, sillä isoilla puilla on pitkä kasvuaika ja puut ovat varjonpaikkojen luojina tärkeitä lähiympäristön viilentäjiä.

Rakennetussa pihapiirissä on tärkeää huolehtia pihojen "tuulettumisesta" niin, että ilma pääsee vaihtumaan myös rakennusten välissä.

9 Työterveys ja työsuojelu

-

10 Seuranta ja arviointi

-

11 Toimenpiteet

-

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

-

Yleisiä huomioita

-

Sivén Hanna
Porvoon kaupunki / ympäristöterveydenhuolto